

Det allseende ögat

Jag befinner mig i det besynnerliga tillstånd där man inte vet om man är död eller levande, vaken eller sovande. Trots att lysrör svävar över mitt huvud, vill jag föreställa mig att omgivningen är dunkel. Den gammalmodigt verserade, räddhågsna mansrösten behöver jag inte föreställa mig, för den strömmar ur en högtalare: ”Läckagen ökar. Möjligheterna att åtgärda grunden minskar.” Omtöcknad ser jag mig omkring, ser högar av snäckor, saxar, tekannor, kantstötta koppar, frön, ett skrivbord, ett piano omöjligt att spela på, en gulnad spetsmorgonrock, påfågelfjädrar, smutsiga speglar, jordhögar, tavelramar, en förbrukad telefon, en skrivmaskin, mer eller mindre hårt åtgångna böcker, böcker som ännu inte skrivits. Återigen den förskrämda, skrämmande rösten: ”Putsen trillar av, allting brister. Tillgängligheten uteblir. Möjligheterna att åtgärda grunden uteblir.” Jag vet ingenting om några möjligheter, däremot vet jag att jag närvarar vid en performance som skall redogöra för de ”autentiska anekdoter, politiska skeenden, motsättningar och valfrändskaper som präglat Konstnärshusets drygt hundraåriga historia.” Utanför det avskilda, besynnerliga bålet pågår den skriande samtida konstmässan Supermarket.

Bländad betraktar jag May Woodhouse, likfläckad, likblek, i smaragdgrönt siden och pudrat hår. Trevande rör hon sig, varken död eller levande, en sömngångare från förr som frånvarande bjuder besökarna på te och kakor. Många timmar har jag tillbringat med henne, och under denna tid har bland annat framkommit att hon föddes 1872 på ön Samonzora, där fadern var kolonistör. Nämda plats återfinns inte på några av de kartor vår värld känner. Allt vad gror på Samonzora gör det förgäves, då ingenting kan lämna ön. Hopplöst kan tyckas, men möjligheter – May – finns, och har bevisligen lyckats lämna ön. Besökarna, som anländer en och en, stannar länge, fascinerade, förbryllade, frågande, införlivade i en sfär där tid slutat betyda. Emellanåt talar den likstela sierskan om exempelvis härkomst och historia, emellanåt skriver hon, mödosamt och tiggande, på sin skrivmaskin. Det antediluvianska intrycket understryks av de långsamma rörelserna, det långsamma talet och besökarnas otidsenligt långa visiter.

Jag försöker fånga hennes blick men misslyckas då ögonen, de påmålade ögonlocksögonen, endast är fiktiva synorgan. Dessa ser inte i den tid som nu är, och om de överhuvudtaget ser, ser de främst ett då. Emellanåt öppnar hon de verkliga ögonen, vilket för mig av någon anledning blir en påminnelse om att det bakom alla skeenden, bakom vad som kan tyckas dött och förstelnat, finns människor, möjligheter, liv. Det blir tillika en påminnelse om seendets autonoma existens, vilket är en förutsättning för suveränitet. Ögat är

medvetandets organ; det möjliggör för oss att varsebli världen, det gör världen verklig. I folktron anses individer med övernaturliga krafter medelst blicken kunna förstena eller frånta andra människor deras makt. Justitia framställs med förbundna ögon, eftersom rättvisan skall skipas utan hänsyn till person. Synens särställning i sinnenas hierarki grundlades redan under antiken, och det västerländska tänkandet är i många avseenden en ögats historia. Kanske behöver det inte nämnas att denna ögats historia i mångt och mycket är ett patriarkatets historia. I frimurarsymbolik är det allseende ögat en erinran om skaparen – eller ”alla världars stora byggmästare” – vars vishet avslöjar alla hemligheter. I psykoanalysen är ögat vanligen en symbol för det kvinnliga könsorganet.

Jag avbryts i den något vidlyftiga tankeverksamheten. Rösten i bakgrunden ordar om Konstnärshuset, om möjligheterna att med samlad kraft skapa något nytt. Därutöver talar han om icke-möjligheter, de begränsningar och ramar som finns inför eller angående bygget av Konstnärshuset. May Woodhouses stämma sammanblandas med mannens. Beslöjat och förhoppningsfullt talar hon om ett hus som skulle uppföras av och för konstnärer, ett hus som vi vet redan existerar. Därtill talar hon om hur en god grund behövs för att framtiden skall bli bättre än idagvarande tid. Hon söker efter orden, försöker förmedla verklig innebörd, skapa något slags samhörighet med åskådaren. May Woodhouse är likväl ohjälpligt ogripbar, vilket förefaller rimligt då varken framtid eller dåtid är gripbara. Ord, ord, oberörbara ord, är allt vi har. ”Möjligheterna att åtgärda grunden uteblir”, säger högtalarrösten. Det enda som är mer skrämmande än orden är tystnaden, upphörandet, möjligheternas omöjlighet.

May Woodhouse klipper sönder böcker om Konstnärshuset, begraver böckerna och de gamla orden, tar upp dem ur jordhögarna. Hon är fånge i orden, i historien. Vi är alla fångar, både i framtid och dåtid, och våra handlingar ger återsken i eftervärlden.

För min del har demarkationslinjerna mellan då och nu, mellan levande och icke-levande, mellan seende och oseende, sedan länge uppluckrats. Nu et och den yttre världen gör sig plötsligt påmind genom det tilltagande sorlet från mässans besökare ute i en förment verklighet. Omvärlden och samtiden stör, vilket är bra. Det förhåller sig ju som så, att ingenting kan byggas eller utvecklas i isolering. Vi kan inte, likt Samonzora, existera utanför samtidens atlas. Ingenting kan gro i absolut avskildhet och sedan länge vet vi att ingen människa, inte heller något hus, är en ö. Rösten avslutar: ”Detta är saker vi vill åtgärda.”

